

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В.о. ректора Академії праці, соціальних
відносин і туризму
Г.О. Добровольська
« 21 » 01 2022 р.

ВИСНОВОК

Академії праці, соціальних відносин і туризму щодо дисертації Кучер Софії Анатоліївни на тему: «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права юридичного факультету Академії праці, соціальних відносин і туризму від 21 січня 2022 року (фаховий семінар)

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: платформа дистанційного спілкування Zoom.

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: початок о 10-00 год., закінчення о 11-00 год.

ПРИСУТНІ:

11 із 15 науково-педагогічних працівників кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Академії праці, соціальних відносин і туризму (Академія):

1. Журавель Ярослав Володимирович – д.ю.н., доц., декан юридичного факультету, в.о. зав. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;
2. Майданник Олена Олексіївна – д.ю.н., професор, проф. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;
3. Кравченко Віктор Віталійович – к.ю.н., професор, проф. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;
4. Раецька Людмила Василівна – к.ю.н., доц., проф. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;
5. Настюк Андрій Анатолійович – к.ю.н., доц., доц. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, рецензент;
6. Домбровська Оксана Валентинівна – к.ю.н., доц., доц. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;
7. Сохар Тетяна Олександрівна – к.ю.н., доц., доц. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;
8. Риженко Олександр Сергійович – к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;

9. Третяк Світлана Миколаївна – старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;

10. Дураєва Наталія Василівна – старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права;

11. Зленко Анна Володимирівна – старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права.

Кучер Софія Анатоліївна – аспірантка IV курсу кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Академії.

ЗАПРОШЕНІ:

Шатіло Володимир Анатолійович, д.ю.н., проф., завідувач конституційного та адміністративного права Національного транспортного університету;

Шкарупа Костянтин Вікторович - д.ю.н., старший дослідник, професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики, рецензент.

З присутніх – 4 докторів наук, кандидатів наук 6 – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Обрання головуючого та секретаря фахового семінару.

2. Обговорення (попередня експертиза) дисертаційної роботи аспірантки кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Академії Кучер Софії Анатоліївни на тему: «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

По-першому питанню:

ВИСТУПИЛИ: Сохар Т.О., Домбровська О.В., які запропонували обрати Журавля Я.В. – головуючим фахового семінару, а Третяк С.М. – секретарем фахового семінару.

ГОЛОСУВАЛИ:

«За» – тринадцять;

«Проти» – немає;

«Утримались» – немає.

УХВАЛИЛИ: обрати Журавля Я.В. – головуючим фахового семінару, а Третяк С.М. – секретарем фахового семінару.

По-другому питанню:

СЛУХАЛИ: доповідь аспірантки кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Академії Кучер Софія Анатоліївна на тему: «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Науковий керівник – Шатіло Володимир Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, завідувач конституційного та адміністративного права Національного транспортного університету. Тема затверджена Вченою радою Академії, протокол від 31.05.2018 року № 11.

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної нею теми дисертаційного дослідження, визначила мету, завдання та методи дослідження, охарактеризувала об'єкт та предмет дослідження, виклала основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, охарактеризувала науково-практичну значущість своєї роботи. Також Кучер С.А., наголосила на тому, що зауваження на дискусійні положення дисертації, зазначені рецензентами Шкарупою К.В. та Майданник О.О. були враховані та доопрацьовані.

Аспірантка звернула увагу на те, що конституційне закріплення права людини на вільне вираження поглядів та переконань залишається не більше ніж декларацією, якщо в державі існують надмірні обмеження на володіння і використання радіо-, телеприймачів і супутникових антен, а також обмеження доступу до мережі Інтернет, поштового та телефонного зв'язку. Сучасні засоби комунікації між людьми визначають нові аспекти конституційно-правового поняття «право людини на вільне вираження поглядів та переконань». З одного боку, це поняття має відображати сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, а з іншого – зберігати спадкоємність. У зв'язку з цим перш за все необхідний теоретичний аналіз суспільних відносин у сфері комунікації та передачі інформації як однієї з головних складових реалізації свободи вираження поглядів та переконань. Недооцінка існуючої безпосереднього зв'язку свободи слова та інформаційно-комунікаційних відносин перешкоджає формуванню однакової практики в сфері реалізації права людини на вільне вираження поглядів та переконань. Крім того, у дискусії про необхідність і допустимість деяких обмежень права людини на вільне вираження поглядів та переконань не вистачає переконливих аргументів, заснованих на комплексному знанні основ реалізації цього права, що отримується за допомогою загальнотеоретичних наук, в тому числі теорії комунікації. Тому конституційно-правове дослідження права людини на вільне вираження поглядів та переконань з залученням положень суміжних наук є досить актуальним.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою та логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

По завершенню доповіді Кучер С.А. присутніми були поставлені наступні запитання.

ВИСТУПИВ: Настюк А.А., який поставив запитання: Що Ви розумієте під змістом права людини на вільне вираження поглядів і переконань?

СЛУХАЛИ: відповідь здобувачки, яка зазначила, що зміст права людини на вільне вираження поглядів і переконань полягає у наступному: можливість вільно збирати, отримувати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію та ідеї в будь-який спосіб, без втручання держави та незалежно від кордонів держави, за винятком випадків, передбачених законом; вільне виявлення своїх переконань, думок, раціоналізованих почуттів, установок, концепцій, орієнтацій тощо та можливість їх дотримуватися; вільне використання будь-яких засобів вираження своєї позиції – як традиційних (письмових, усних, образотворчих тощо), так і сучасних (інформаційних, технічних).

ВИСТУПИВ: Кравченко В.В., який поставив запитання: Що Ви розумієте під механізмом забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань?

СЛУХАЛИ: відповідь здобувачки, яка зазначила, що у дисертації під механізмом забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань запропоновано розуміти систему ефективних юридичних засобів реалізації, захисту та охорони свободи вираження поглядів і переконань загалом, а також окремих її елементів, закріплених у міжнародних, загальнодержавних та регіональних нормативно-правових актах та в інших джерелах права. Структурними елементами механізму забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань є законодавство України (в тому числі ратифіковані міжнародні договори та угоди), яке регламентує свободу вираження поглядів і переконань; юридичні засоби її реалізації; юридичні засоби її захисту; юридичні засоби охорони свободи вираження поглядів і переконань..

ВИСТУПИЛА: Майданник О.О., яка поставила запитання: Одним із завдань дисертаційного дослідження було поставлено вивчити зарубіжний досвід конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань. Які особливості досвіду зарубіжних країн у напрямку конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань?

СЛУХАЛИ: відповідь здобувачки, яка зазначила, що право людини на вільне вираження поглядів і переконань регулюється в правових актах різного роду. Особливу роль при цьому відіграють конституції зарубіжних країн, а також закони про свободу інформації, які в різних інтерпретаціях прийняті в низці держав. Необхідно відмітити, що досвід законодавчого забезпечення свободи масової інформації та права на інформацію США і Великобританії досить складно використовувати в правовій системі України, оскільки, з однієї сторони, в зазначених країнах законодавство в основному базується на системі судових прецедентів, а з другої сторони, область інформаційних правовідносин, які

отримують державне регулювання і захист, досить вузька і зводиться до регулювання порядку допуску до «урядової» інформації та поширення масової інформації. Однак, на наш погляд, Україні доцільно взяти до уваги позитивний американський досвід головним чином у тому, що перше місце посідає свобода слова як провідний напрям розвитку держави та ключовий, необхідний елемент в усіх сферах життєдіяльності держави. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне внести відповідні зміни до ст. 34 Конституції України, беручи за основу чинні положення Першої поправки Конституції США, адже незважаючи на випробування часом, приписи Першої поправки Конституції США довели свою дієвість та ефективність.

ВИСТУПИЛА: Домбровська О.В., яка запитала: У чому полягає сутність гарантій забезпечення права на вільне вираження поглядів і переконань?

СЛУХАЛИ: відповідь здобувачки, яка зазначила, що конституційними гарантіями забезпечення права на вільне вираження поглядів і переконань є заборона примушувати кого-небудь до вираження думок і переконань або відмови від них, свобода інформації, в тому числі свобода масової інформації, і заборона цензури. Ці гарантії входять до складу конституційного права на свободу вираження поглядів і переконань як комплексного явища. Подальша цензура покликана не допускати свободу поглядів і переконань в сферах, на які свобода слова не поширюється, наприклад, заборона на збір і поширення інформації про приватне життя особи без її згоди; заборона певних видів агітації і пропаганди. За змістом Конституції України, заборона цензури не є беззаперечною. На основі конституційних положень законодавець вправі при певних умовах і в певний термін встановлювати в формі конституційного закону обмеження права на свободу поглядів та переконань засобами цензури.

ВИСТУПИВ: Журавель Я.В., який поставив питання: Які сьогодні є проблеми у сфері забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань? Які шляхи для їх вирішення Ви пропонуєте?

СЛУХАЛИ: відповідь здобувачки, яка зазначила, що основними проблемами у сфері забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань можна назвати такі: відсутність чіткої ієрархічної відповідності законодавчих актів, в зв'язку з чим виникає суперечливе тлумачення для застосування норм на практиці; присутність великої кількості законів та підзаконних актів у сфері інформаційних відносин загалом, але меншою наявністю у сфері забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань; термінологічна невизначеність та розпорошеність законодавства у сфері інформації та забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань; наявність певних неузгодженостей в сфері інформаційних відносин між чинними нормативними актами та тими, які прийнято раніше, що приводить до правового хаосу; невідповідність положень законодавства України міжнародним документам з прав людини у сфері забезпечення свободи вираження поглядів і переконань.

Основними напрямками вдосконалення законодавства у сфері забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань є: удосконалення інформаційного законодавства шляхом або прийняття спеціального законодавчого акта в сфері інформації, або прийняття кодифікованого акта, який би об'єднав усі правові інститути, в тому числі права на свободу вираження поглядів і переконань; формування законодавства України з врахуванням норм міжнародних договорів; закріплення окремих норм в законодавстві щодо захисту та охорони свободи вираження поглядів і переконань; створення гарантій для волевиявлення та самореалізації людини в інформаційному суспільстві; інші напрями, визначені у підрозділі 3.2 Розділу 3 дисертаційного дослідження.

СЛУХАЛИ: Шатіло В.А., який відзначив, що тема обрана здобувачкою є досить актуальною і такою, що представляє теоретико-прикладне значення. Аналіз дисертації здобувачки Кучер С.А. показав її високий рівень теоретичного мислення та достатню підготовленість для подальшої наукової діяльності.

Грунтовне теоретичне та практичне знання предмету дослідження дозволили дисертанту сформулювати відповідні науково обґрунтовані висновки як по розділах, так і в цілому по дисертації. У дисертації зроблено теоретичне узагальнення й вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань в Україні.

У своєму висновку науковий керівник Шатіло В.А., зазначив, що дисертація Кучер С.А., є завершеною та самостійною роботою, яка претендує на високу оцінку та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій раді.

Рецензентами дисертаційної роботи виступили:

Шкарупа К.В. - д.ю.н., старший дослідник, професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики;

Майданник О.О. – д.ю.н., проф., проф. кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект» здобувачки вищої освіти ступеня доктора філософії Кучер Софії Анатоліївни за спеціальністю 081 «Право»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Право людини на вільне вираження поглядів та переконань відноситься до найважливіших прав і свобод особистості, воно закріплюється в Конституції України, в більшості конституцій країн світу і у всіх основних міжнародних документах з прав людини.

З'явившись спочатку як можливість висловити свою позицію і публікувати її у пресі, право людини на вільне вираження поглядів та переконань охоплює сьогодні

найрізноманітніші прояви людської активності. Різноманітність і складність цієї форми вираження безпосередньо пов'язана з рівнем розвитку комунікаційних та інформаційних технологій. Тому на даний час традиційне розуміння свободи вираження поглядів і переконань як права говорити, висловлювати свою думку і поширювати ідеї самостійно або за допомогою інформаційних технологій наповнюється новим змістом.

Державно-правова практика свідчить про те, що конституційне закріплення права людини на вільне вираження поглядів та переконань залишається не більше ніж декларацією, якщо в державі існують надмірні обмеження на володіння і використання радіо-, телеприймачів і супутникових антен, а також обмеження доступу до мережі Інтернет, поштового та телефонного зв'язку.

Сучасні засоби комунікації між людьми визначають нові аспекти конституційно-правового поняття «право людини на вільне вираження поглядів та переконань». З одного боку, це поняття має відображати сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, а з іншого – зберігати спадкоємність. У зв'язку з цим перш за все необхідний теоретичний аналіз суспільних відносин у сфері комунікації та передачі інформації як однієї з головних складових реалізації свободи вираження поглядів та переконань. Недооцінка існуючої безпосереднього зв'язку свободи слова та інформаційно-комунікаційних відносин перешкоджає формуванню однакової практики в сфері реалізації права людини на вільне вираження поглядів та переконань.

Крім того, у дискусії про необхідність і допустимість деяких обмежень права людини на вільне вираження поглядів та переконань не вистачає переконливих аргументів, заснованих на комплексному знанні основ реалізації цього права, що отримується за допомогою загальнотеоретичних наук, в тому числі теорії комунікації. Тому конституційно-правове дослідження права людини на вільне вираження поглядів та переконань з залученням положень суміжних наук є досить актуальним.

2. Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження здійснювалося відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, схвалених на Загальних зборах НАПрН України 3 березня 2016 року.

3. Мета і завдання дослідження.

Метою дисертації роботи є проведення комплексного розгляду й аналізу сутності та особливостей конституційно-правового забезпечення права людини на

вільне вираження поглядів і переконань в Україні, вивчення зарубіжного законодавства та практики реалізації досліджуваного права людини, розробка на цій основі науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій стосовно вдосконалення законодавства у цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети поставлені такі завдання:

- розкрити поняття, проблематику, стан наукової розробки положень про право людини на вільне вираження поглядів і переконань;
- здійснити аналіз значення права людини на вільне вираження поглядів і переконань як необхідної складової демократичного суспільства;
- проаналізувати міжнародно-правові стандарти забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань;
- розглянути конституційно-правові засади реалізації права людини на вільне вираження поглядів і переконань в Україні;
- охарактеризувати механізм забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань в Україні;
- визначити гарантії забезпечення права на вільне вираження поглядів і переконань в Україні;
- вивчити зарубіжний досвід конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань;
- сформулювати напрями вдосконалення конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері реалізації права на вільне вираження поглядів і переконань та загальнотеоретичні проблеми його правового забезпечення в контексті сучасних демократичних трансформацій в Україні.

Предметом дослідження є забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань у конституційно-правовому аспекті.

4. Методи дослідження.

Методологічною основою дослідження є комплекс наукових методів пізнання: метод аналізу та синтезу, конкретно-історичний метод, системно-структурний, техніко-юридичний та метод порівняльного правознавства.

Антропологічний характер дослідження зумовив використання антропологічного підходу пізнання (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Антропологічний метод забезпечив розкриття соціальної цінності, сутності свободи вираження переконань і поглядів людини як соціального і юридичного явища; став підставою для дослідження природи переконань і поглядів людини та інших елементів її свідомості – переконань, думок, уявлень, віри. Водночас антропологічний підхід органічно доповнено діалектичним підходом для дослідження загальних закономірностей функціонування, формування, розвитку свободи вираження переконань і поглядів як природного права (підрозділ 1.1) та міжнародно-правових стандартів забезпечення права людини на вільне вираження поглядів та переконань (підрозділ 1.3).

Ідеалістичний підхід пізнання використано насамперед для розкриття механізму реалізації і захисту права людини на вільне вираження поглядів та

переконань в Україні (підрозділи 2.1, 2.2). За допомогою аналітичного дослідницького підходу розкрито соціальну сутність зарубіжного досвіду забезпечення права людини на вільне вираження поглядів та переконань (підрозділи 3.1, 3.2).

Системний підхід, який застосовано в усіх підрозділах дисертації, дав змогу здійснити аналіз права на свободу вираження поглядів і переконань як системного явища, що охоплює ряд можливостей, зокрема інформаційних прав, а також розкрити її взаємодію з іншими правами людини. Застосовуючи комунікативний підхід розглянуто свободу вираження поглядів і переконань як результат комунікації, а також теоретико-правові аспекти способів і форм вираження поглядів і переконань людини (підрозділи 1.1, 2.2).

Використано також ряд загальнонаукових методів. Структурний метод застосовано для розкриття структури правосвідомості, свідомості, світогляду, поглядів, а також віри людини (підрозділ 2.2, 2.1). Функціональний метод дозволив з'ясувати гарантії реалізації права на вільне вираження поглядів та переконань в Україні (підрозділ 2.3); аксіологічний – використано для пізнання напрямів вдосконалення конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів та переконань (підрозділ 3.2). Застосовано також порівняльний, історичний, логічні та інші загальнонаукові методи пізнання.

Важливе значення для проведення наукового дослідження мали спеціально-юридичні методи. Історико-правовий метод було використано при висвітленні питань історичного розвитку права на свободу вираження поглядів і переконань (підрозділи 1.1, 1.2). Використання формально-догматичного методу дало змогу сформулювати визначення базових понять дослідження, а також підготувати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України яке регламентує свободу вираження поглядів (підрозділи 1.1–1.3, 2.2). Із застосуванням структурно-правового методу визначено структурні елементи права на свободу вираження поглядів і переконань як природного права людини (підрозділ 1.3) та як суб'єктивного права людини (підрозділ 2.2).

Функціонально-правовий метод використано для окреслення форм та способів вираження переконань та поглядів (підрозділ 2.1), розкриття проблем реалізації свободи вираження поглядів і переконань дітьми (підрозділ 2.3) та журналістами (підрозділ 2.2). Порівняльно-правовий метод використано при порівнянні свободи вираження переконань і поглядів з іншими суміжними природними свободами людини (підрозділ 2.3), при зіставленні структури та змісту, свободи вираження поглядів переконань як суб'єктивного юридичного права і як природного права (підрозділ 3.1). У процесі дослідження застосовано метод тлумачення міжнародно-правових норм (підрозділи 3.1, 3.2) та національно-правових норм, які регламентують свободу вираження поглядів (розділи 2 і 3).

Методи узагальнення та аналізу судової практики Європейського суду з прав людини, Доповідача з питань захисту і заохочення права на свободу поглядів і переконань та їх вираження Ради з захисту прав людини ООН, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, судових органів України, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення дали змогу оцінити стан, розкрити основні

проблеми реалізації свободи вираження переконань і поглядів в Україні та розробити пропозиції щодо їх усунення.

5. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Дисертація є самостійною завершеною науковою працею. Основні положення, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, розроблені дисертанткою особисто.

6. Обізнаність здобувача з результатами наукових досліджень інших вчених за обраною тематикою.

Аспірантка добре обізнана з науковими результатами вітчизняних та зарубіжних вчених за обраною тематикою. Нею опрацьовано 187 джерел за темою дисертаційного дослідження.

Теоретико-методологічну основу дисертації складають дослідження з теорії прав людини вітчизняних вчених – С. Алексєєва, Ю. Бисаги, О. Белянської, В. Болгової, М. Волкової, Д. Гудими, Й. Гьофнера, Л. Глухарєвої, С. Добрянського, Є. Зозулі, І. Жаровської, В. Казакова, М. Кельмана, М. Козюбри, О. Коршунової, Г. Кельзена, О. Костенка, О. Лукашевої, О. Майданник, І. Панкевича, Д. Кошарського, Н. Пархоменко, С. Рабіновича, П. Рабіновича, Л. Рассказова, С. Сливки, О. Скакун, О. Турчака, І. Упорова та ін.

Методологічною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці з питань сучасної інтерпретації правосвідомості, природи переконань і поглядів, визначення їх місця в системі світогляду людини, виявлення взаємозв'язку з іншими феноменами правосвідомості. Правові, психологічні, філософські, логіко-лінгвістичні, дослідження у зазначеній сфері здійснили Б. Ардентов, О. Александрова, Р. Арцишевський, Л. Аскєрова, О. Байрамова, О. Балинська, М. Бабій, Т. Бачинський, М. Білалов, О. Грищук, Б. Грушин, Т. Гарасимів, М. Горшков, М. Дмитровська, В. Демічева, Б. Єрунов, В. Єленський, А. Залізник, А. Івін, Г. Іванова, А. Колодний, В. Коробка, В. Малахов, А. Луцький, А. Нехаєв, В. Петрушенко, С. Рубінштейн, Л. Филипович, О. Уледов, М. Цимбалюк та ін.

В основі найбільш значущих дисертаційних висновків, що виносяться на захист, лежать результати фундаментальних досліджень у сфері інформації та управління Н. Вінера та К. Шеннона, а також окремі положення теорії комунікації німецького соціолога Н. Лумана. Для конкретизації та розвитку цих висновків стосовно до теми дисертаційного дослідження використано роботи в сфері теорії комунікацій Г. Бакулева і Г. Почепцова, а також праці в галузі сучасної теорії інформації С. Янковського, Б. Султанова, Д. Семенова і А. Ключєва.

В основу дослідження покладено правові позиції Європейського Суду з прав людини. Питання тлумачення і застосування Конвенції про захист прав людини і основних свобод розглядалися на основі праць вітчизняних авторів – В. Бєда, М. Верпо, В. Бенєдека, Ю. Вільке, В. Гвоздева, Т. Ганна, Д. Вовка, О. Дєнісової, Р. Кей, Е. Бредлі, М. Дженіс, Н. Довнар, Є. Захарова, М. Кєттемана, О. Жуковської, Л. Красицької, А. Крішнасвамі, О. Кохановської, Г. Красноступа, Н. Корченкової, В. Кудрявцева, Н. Лєрнера, Д. Літтла, Н. Кушакової-Костицької, В. Лутковської, О. Марценюка, Р. Мєльника, М. Маковєй, Т. Мєндєля, М. Муратова, О. Олійника,

Н. Ортинської, О. Нестеренко, В. Павликівського, В. Снеткова, Е. Тітко, А. Токарської, Є. Чефранової, В. Постульги, М. Швеця, С. Шевчука та інших науковців.

Елементи американської доктрини свободи слова знайшли відображення в дослідженні завдяки роботам таких авторів, як Ендрю Олтман (Andrew Altman), Ліліан Р. Бів'є (Lillian R. BeVier), Джудіт Вагнер ДіСью (Judith Wagner DeCew), Скотт Д. Гербер (Scott D. Gerber) і Деніел Якобсон (Daniel Jacobson). У дискусійне поле американських конституціоналістів залучені такі вчені, як Стенлі Фіш (Stanley Fish), Оуен Фісс (Owen Fiss) і Фредерік Шауер (Frederick Schauer).

Певний вплив на висновки, представлені до захисту, надали погляди Дж. Мілля та Дж. Мільтона, а також Ж. Дерріда, Р. Барта, Г. Маркузе, З. Фрейда, Е. Фромма, М. Фуко, К.Г. Юнга, висновки основоположників сучасної теорії масових комунікації, а саме Гарольда Лассуелла, Пола Лазарсфельда, Деніса Маккуейла і Маршалла Маклюена, а також деяких західних економістів, що спеціалізуються в питаннях масових комунікацій – Джозефа Стігліца, Роберта Шиллера, Олександра Дайка, Луїджі Дзінгалеса, Брюса Оуена і ін.

7. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Достовірність основних наукових положень та отриманих результатів у дисертації забезпечена всебічним аналізом доктринальних і нормативних джерел за темою дослідження, та апробацією теоретичних положень конституційно-правового забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань.

8. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– крізь призму комплексного теоретико-правового аналізу права на вільне вираження поглядів і переконань людини окреслено складові частини, які становлять зміст права на вільне вираження поглядів, а саме можливість вільно збирати, отримувати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію та ідеї в будь-який спосіб, без втручання держави та незалежно від кордонів держави, за винятком випадків, передбачених законом; вільне виявлення своїх переконань, думок, раціоналізованих почуттів, установок, концепцій, орієнтацій тощо та можливість їх дотримуватися; вільне використання будь-яких засобів вираження своєї позиції – як традиційних (письмових, усних, образотворчих тощо), так і сучасних (інформаційних, технічних);

– сформульовано авторське визначення поняття юридичного механізму забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань, як системи ефективних юридичних засобів та методів реалізації, захисту та охорони права вираження поглядів загалом, а також її окремих елементів, закріплених у актах національного законодавства та міжнародно-правових актах;

– наведено авторське визначення поняття права на вільне вираження поглядів і переконань, яке є дієвим елементом реалізації демократичного народовладдя та містить наступні чинники: можливість вільно одержувати, збирати, використовувати, зберігати і поширювати ідеї та інформацію будь якими способами передбаченими чинним законодавством;

– визначено перелік міжнародно-правових гарантій на забезпечення права на вираження поглядів і переконань як правових засобів, задекларованих та реалізованих ООН і її спеціалізованими установами з метою сприяння реалізації, захисту та охороні права вираження поглядів і переконань;

удосконалено:

– визначення структурних елементів механізму забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: правові основи (сукупність нормативно-правових актів, що регулюють діяльність із забезпечення права людини на вільне вираження поглядів та переконань); інституційні основи (система державних органів і органів місцевого самоврядування, які забезпечують права і свободи, одним із ключових елементів яких є права людини на вільне вираження поглядів та переконань); тактичні основи (методи правоохоронної діяльності щодо забезпечення даного права через правоохоронні органи, в тому числі судові органи);

– класифікацію видів механізму реалізації та захисту прав на вільне вираження поглядів і переконань на міжнародні та внутрішньодержавні. Внутрішньодержавні механізми диференційовано за рівнем державної влади (державні і місцеві, республіканські, регіональні, муніципальні); по відношенню до державної влади (державні і громадські); за принципом поділу влади (законодавчі, виконавчі, судові, контрольні). Міжнародні механізми реалізації та захисту права людини на вільне вираження поглядів і переконань поділено на універсальні, регіональні та локальні (за географічним охопленням); судові, квазісудові та позасудові; загальні і спеціальні;

– аргументацію, що законодавчі акти встановлюють гарантії для реалізації права людини на поширення інформації та вираження власних поглядів і переконань за допомогою використання друкованих засобів масової інформації, телебачення чи радіомовлення. В свою чергу конституційне право на вільне вираження поглядів та переконань виділено як одне із основоположних політичних прав особи, з допомогою яких забезпечується її життєдіяльність у сфері суспільної діяльності;

– класифікацію етапів формування юридичного забезпечення права на вільне вираження поглядів і переконань, а саме: перший етап – державне декларування права на вільне вираження поглядів і переконань; другий етап – інституціоналізація елементів свободи вираження поглядів і переконань; третій етап – офіційне тлумачення та конкретизація законодавства про право на вільне вираження поглядів і переконань; четвертий етап – встановлення процедур здійснення права на вільне вираження поглядів і переконань; п'ятий етап – формулювання та впровадження юридичних засобів захисту права на свободу вираження поглядів і переконань, спрямованих на запобігання порушенням цього права, особливо унеможливлення його здійснення або неможливості його

реалізації; шостий етап – створення та реалізація законних засобів захисту права на вільне вираження поглядів і переконань;

набули подальшого розвитку:

– визначення структурних елементів свободи слова як природного права особи, відображеного в міжнародних (універсальних та регіональних) документах з прав людини;

– наукові положення, що свобода слова, яка включає право на вільне вираження поглядів та переконань, визнається одним з природних і невід’ємних прав людини;

– наукові погляди щодо забезпечення реалізації права на вираження вираження поглядів і переконань під час мирних зібрань та розроблені пропозиції до законодавства України з зазначених питань;

– теоретичне осмислення проблеми реалізації права на вільне вираження поглядів і переконань за допомогою друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації і пропозиції щодо їх вирішення;

– загальнотеоретичні положення щодо проблеми реалізації права на вільне вираження поглядів і переконань окремими суб’єктами, а також пропозиції щодо їх вирішення.

9. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації.

Основні положення роботи знайшли відображення у 6-ти публікаціях, у тому числі 4 наукових статтях, із них 3 опубліковані у вітчизняних виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 1 стаття – у періодичному науковому виданні іншої держави, яке входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, а також 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кучер С.А. Правове регулювання поширення поглядів і переконань засобами телебачення. Право і безпека. 2021. № 2 (81). С. 154–159.

2. Кучер С.А. Правові обмеження на вільне вираження поглядів і переконань, які порушують суспільну мораль. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. 2021. Вип. 2 (94). С. 40–49.

3. Кучер С.А. Правове регулювання вираження поглядів і переконань у друкованих засобах масової інформації. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2021. № 2 (93). С. 58–67.

4. Кучер С.А. Реалізація права на свободу слова та вільне вираження поглядів в Україні. Art and Science. 2021. Vol. 5. P. 13–28.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кучер С.А. Мирні зібрання як засіб реалізації права на вільне вираження поглядів та переконань на місцевому рівні. Муніципальна реформа в контексті європейської євроінтеграції України: позиції влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей Другої щорічної всеукраїнської науково-практичної (м. Київ, 06 грудня 2018 р.). Київ: ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС», 2018. С. 208–211.

2. Кучер С.А. Аналіз ключових понять, закріплених у ст. 34 Конституції України та вироблення власного поняття права людини на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій: Збірник матеріалів IV конференції молодих науковців (м. Київ, 28 травня 2021 р.) [Голова ред. колегії: Ю. Оніщик]. Київ: АПСВТ, 2021. С. 16–18.

10. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо.

Основні положення дисертації оприлюднено на таких науково-практичних конференціях: «Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості» (м. Київ, 6 грудня 2018 р.); «Забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій» (м. Київ, 28 травня 2021 р.).

11. Практичне значення одержаних результатів.

Сформульовані в дисертації положення, пропозиції та висновки можуть бути використані у:

– науково-дослідній діяльності – як підґрунтя для проведення подальших наукових досліджень конституційно-правового забезпечення права на вільне вираження поглядів і переконань в Україні;

– правотворчій діяльності – для удосконалення вітчизняного законодавства про право на вільне вираження поглядів і переконань;

– правозастосовній діяльності – для збільшення ефективності державних органів та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, що забезпечують реалізацію права на вільне вираження поглядів і переконань;

– освітньому процесі – під час розробки та викладання навчальних дисциплін «Конституційне право», «Філософія права», «Права людини».

12. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, 3 розділів, 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (187 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації з додатками 200 сторінок.

ГОЛОСУВАЛИ:

«За» – тринадцять;

«Проти» – немає;

«Утримались» – немає.

Заслухавши доповідь здобувачки Кучер С.А., її наукового керівника Шатіло В.А., обговоривши запитання, поставлені Настюком А.А., Кравченком В.В., Майданник О.О., Домбровською О.В., Журавлем Я.В., а також за результатами попередньої експертизи представленої здобувачкою дисертації на тему «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект»:

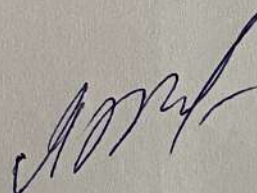
УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кучер Софії Анатоліївни на тему «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кучер Софії Анатоліївни на тему «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, визначеним наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 року № 40 і Тимчасовим порядком присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року № 167.

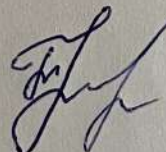
3. Рекомендувати дисертацію Кучер Софії Анатоліївни на тему «Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні фахового семінару

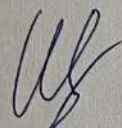
Я.В. Журавель

Секретар на засіданні фахового семінару

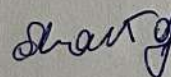
С.М. Третяк

Рецензент:
д.ю.н., старший дослідник,
професор кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики

К.В. Шкарупа

Рецензент:
д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права

О.О. Майданник